

לִיקוּטֵי

חַיִּים

...

לקט חידושי תורה
ופניני הלכה בענייני פורים
וביאורים על מגילת אסתר

לִיקוּטֵי

חַיִּים

לקט חידושי תורה ופניני הלכה
בענייני פורים וביאורים על
מגילת אסתר

חיים שפירא

בלאאמו"ר הגאון רבי דב שליט"א

אלעד התש"פ

הסכמת מו"ר הגרש"ב גנוט שליט"א

בס"ד ח' אדר התש"פ

יקירי ורב חביבי הבחור החשוב והמו"מ בתורה ויראת שמים זכה וטהורה **חיים שפירא** נ"ו, טרח ויגע וליקט מיני מעלייתא בענייני פורים, דברי תורה יקרים מפנינים, פקודי ה' ישרים משמחי לב, לשמחת כל הלומדים והמעיינים. והנה זה חלקנו מכל עמלנו אלו הבנים אלו התלמידים, היגעים בעומקי הסוגיות, מפלפלים ולנים בעומקה של תורה, כותבים ומחדשים, כאשר ידועים דברי הזוה"ק בהקדמתו עד כמה קוב"ה יתייש חדי בפלפולי דאורייתא וקושר כתרים לעוסקי התורה ומחדשי אורחות דרכיה.

אשרי הבה"ח **חיים שפירא** נ"י, נין ונכד לרבינו הנצי"ב זיע"א **וכל שושלתא דדהבא**, שעלה ברעיונו להקדיש שעות לא שעות, ביני לביני, ולעסוק בכתובת חידו"ת וד' הראשונים והאחרונים בענייני הפורים. אשרי אביו ידידי **הגאון רבי דב שליט"א** שלימדו תורה ואשרינו אנו, שזכינו לשהות עימו יחדיו בצוותא חדא בישיה"ק משאת המלך.

יזכה **חיים** יקירי ואהובי נ"י להמשיך ולעסוק בתורה כל ימיו, לעלות ולהתעלות עוד ועוד, ונזכה כולנו לאור תורתו בזה ובבא, כשאיפת נפשו הטהורה. ויחדו ביה קודש אבריך היא, אורייתא וישראל.

כעתירת המברכו בכל לב

שמואל ברוך גנוט

האם לנשים ישנה מצווה לשמוע את קריאת המגילה?

איתא בערכין ד' ע"א: "הכל חייבים בקריאת המגילה כהנים לויים וישראלים ועבדים" וכו', וכתב הטור(או"ח סי' תרפ"ט): "הכל חייבין בקריאת מגילה כהנים לויים וישראלים עבדים חלל ממזר נתין טומטום ואנדרוגינוס ומחנכין נמי הקטן בה ונשים נמי חייבות בקריאתה וכתב הבית יוסף ומ"ש ונשים נמי חייבות בקריאתה בריש מגילה אמר ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס. ומצינו במגילה ד' א' שנחלקו הראשונים בגדר "הן היו באותו הנס", דעת הה"ג שנשים חייבות בקריאת המגילה, אבל היא יכולה להוציא רק נשים אבל אנשים היא לא יכולה להוציא.

וכתב השולחן ערוך תרפ"ט סעיף א': "הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים ומחנכים את הקטנים לקרותה.

ובמשנה ברורה ס"ק א' כ' שאפילו שזה מצוה שהזמן גרמא מכל מקום הם חייבות, כיון שגם הם היו באותו ובש"ת חלקת יעקב שצריך האיש לקרותה בביתו לפני הבתולות והמשרתות ובקצת מקומות נוהגים שהן הולכות לבית הכנסת לשמוע קריאת המגילה אבל צ"ע איך יוצאים שתה נשים כיון ש"א לשמוע שם כדיון, ומלשון זה משמע שאין להם חיוב מדינא ללכת לבית הכנסת שזה יהיה "ברוב עם הדרת מלך" ועוד אומר השו"ת חלקת יעקב שבמקרה שצריך לשמור על הקטנים בבית אז עדיף שנשים ישארו בבית, ובניהן שהגיעו לגיל חינוך ילכו לשמוע את קריאת המגילה בבית הכנסת. ובעל שו"ת משנה הלכות כתב שאם יש חיוב לנשים הנס. לכתחילה לשמוע קריאת מגילה הכנסת שזה ברוב עם, ולכן במיקרה שאמרנו שהילדים הקטנים שהגיעו לגיל חינוך ילכו לשמוע והנשים ישארו, אז עדיף ההילדים שעדין הם לא בר מצווה שהם ישמרו על

התינוקות והנשים ילכו לבית הכנסת, ואח"כ יקראו את המגילה בבית לילדים שכבר הגיען לגיל חינוך, או שהם יקראו בעצמם אם הם מסוגלים לכך.

האם אשה מוציאה איש בקריאת המגילה,

הנה בתוס' במגילה דף ד' עמוד א' הביאו דכתב הבה"ג דאין אשה מוציאה איש במקרא מגילה, אלא אישה אחרת בחד, ומש"א בערכין ג' עמוד א' דהכל כשרין לקרוא את המגילה לאיתוי נשים היינו להוציא נשים אחרות ודלא כרש"י שם שפירש דכשרות אף להוציא אנשים, וז"ל בה"ג פטורין מקריאת מגילה אלא שחייבין בשמיעה לפי שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד וכו' שהכל היו בספק והכל חייבין בשמיעה עכ"ל, ולפי זה כתב המרדכי פרק קמא דמגילה דלעצמן יברכו לשמועה מגילה, והובאו הדברים ברמ"א [סימן תרפ"ט סעיף ב'].

ואולם הקשו האחרונים דצ"ב דכיוון דחיובן הוא משום שהיו בכלל הנס מ"ט לא יתחייבו אף בקריאה? גם צריך עיון דלפי זה היאך מוציאים נשים אחרות הא כיוון דאין חיובן בקריאה, הרי אין כאן קריאה כלל, ואין שמיעה אלא מקריאה?

עוד העירו האחרונים דהנה התוספות במגילה שם הקשו למה לי קרא בפסח כדי לחייב נשים כאנשים במצוות הפסח, והרי הן היו באותו הנס ואם כן שיתחייבו מצד זה במצוות הפסח, וצריך עיון דהא אנו למדים ממגילה שסברא זו אינה מספקת כדי לחייבם כאנשים ממש, אם כן שפיר צריך קרא, וצריך עיון.

ותירצו האחרונים ע"פ דברי הרמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ד') שכתב שאישה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות

כאיש, והשיג על זה פר"ח דאיש כתוב ולא אישה, ותמוה
דהא כשם שחייבות במקרא מגילה משום שהיו באותו הנס
מאותו הדין והטעם התחייבו גם בזה ומה רע פר"ח לחלק
ביניהם, וכבר תמהו עליו כן שבוי"י ח"א מ"א ושאלת יעב"ץ
ח"א ק"כ וצע"ג.

וביאר האחרונים דהנה יש לעיין ולדון ביסוד הדין שנשים
חייבות במצוות עשה שהזמן גרמן משום שהם היו באותו
הנס, האם הכוונה שלכן הם כמו האנשים, ודינם שווה או
שעל ידי זה היתחדש לחייבם במצוות הנעשות לזיכרון הנס
ובאמת איתא גם בזה פטורא דהזמן גרמן בעיקר דיו היום
טוב.

ויש לומר דתליא בפלוגתא דרש"י פסחים ק"ח ב' שפירש
היו בנס שעל ידם נעשה הנס וכך כתב רשב"ם שם ותוספות
שפרש דגם אם נצלו ע"י הנס, דלפי רש"י יש לומר דלפיכך
נתקן עיקר דין היום טוב אךף עליהם והיינו דבזה לא נאמר
כלל פטורא דאזמן גרמא ולהתוספות ניראה דאי"ז אלא
שע"י הצלתם נתחייבו במצוות הנעשות לזכרון אותו הנס.

אשר לפי זה א"ש, דהא שאני מגילה דיסוד דין קריאתה
הוא לפרסומי ניסא ושפיר יש לחייב בהם אף נשים וכהדלקת
הנר בחנוכה וד' כוסות בפסח, אומנם משלוח מנות ומתנות
לאביונים דאינו לזיכרון הנס אלא מדין היום טוב בפורים הוא
וכמש"כ רש"י אסתר ט' כ"ח ע"ש, שפיר כתב הפר"ח דאיש
כתיב ולא אישה ואין לחייבם בזה משום דהיו באותו הנס
דלשיטת התוספות אי"ז מחייב בעיקר דין היום טוב אלא
במצוות הנעשות לזיכרון הנס בלבד וכש"נ ולא צדקו ד'
רמ"א שחייבם אלא לשיטת רש"י.

והנה במגילה ב' ב' אשכחן עשיה זכירה מנלן אומר קרוא
והימים האלו ניזכרים ונעשים הוקשו זכירה לעשיה וכתב
רש"י זכירה מקרא מגילה עשיה משתה ויום טוב.

ונראה דבהקש זכירה לעשיה נאמר דהך דינא דמקרא מגילה אינו חיוב קריאה בעלמא בזמנו לפרסם הנס אלא דהוא דין כעשיה אחד ממצות היום כמשתה ושמחה ומעיקר דין היום טוב דפורים הוא.

אשר לפי זה הרי מבוארים היטב ד' בה"ג, די"ל דמדין זכירה שבו אינו אלא חיוב קריאה דרמיא על הציבור ועלכל אחד לשמוע ומה שמחויבים כל אחד בקריאה היינו מהקש זכירה ועשיה דרמי עכאו"א לקרות המגילה כדין מצוות היום, ומאחר דנתבאר בשי' תוספות דפטורות מעיקר דין היום טוב הרי לא נאמר בהוא הקש דזכירה ועשיה לומר דזכירה כעשיה דהא פטורות מדין מצוות היום טוב ואין חיובם אלא מדין זכירה לפרסומ"נ בלבד, והיינו חיוב שמיעה דכתב בה"ג, ומדוקדקים דבריו שכתב שהכל היו בכלל הגזרה ולפי כך הכל חייבין בשמיעה, דהא דין הקריאה אינו לזיכרון הנס אלא מדין היום טוב הוא ופטורות בזה כש"נ.

וא"ש לפי זה מה דמוציאין נשים אחרות, דאיברא הוא דאין חיובן בשמיעה מקריאה אלא בדין שמיעה שעלמא מקריאת הציבור, ודוק. גם א"ש דלעינין פסח הק' תוספות דלסגי במה שהיו בנס דהרי מצוות הפסח המה לזיכרון הנס. וכדין שמיעה במגילה. וכל זה להתוספות, אומנם לרש"י הרי הם כאנשים ממש אשר ניתקן עליהם גם עיקר דין היום טוב ושפיר מוציאין אף אנשים.

והנה בגמרא ד' א' אריב"ל חייב אדם לקראת המגילה בלילה ושנותה ביום, וע"ש בתוספות שכתב דמ"מ קריאת היום היא עיקר הקריאה דאין עשיה אלא ביום, ול' הראשונים דקריאת הלילה אינו אלא מדין זכירה.

ולפמש"נ הרי נמצא ששתי הלכות בפ"ע המה קריאה דיום וקריאה דלילה, והנה בזה א"ש מה דחוזרים ומברכים שהחיינו על קריאת היום, דשהחיינו דלילה הוא על פירסום הנס שבקריאת הלילה וביום הוא על דיני מצוה"י אשר

בכללם הוא קריאה דיום. ואלא דצריך עיון לפי זה, דיברכו בלילה לשמוע מגילה, ועכ"פ שיוציאו נשים לאנשים גם לבה"ג וזו לא שמענו, וצריך עיון. (אחרונים).

חיוב נשים בקריאת המגילה

כתב הרמב"ם (מגילה א, א): "והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים", משמע דס"ל דחובת הקריאה שווה היא באנשים ובנשים. אמנם ידועה היא דעת הבה"ג דנשים חייבות רק בשמיעת המגילה אך לא בקריאתה, דהנה במגילה (ד, א) אמר ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס, וכתב הבה"ג דהא דנקיט חייבות, היינו בשמיעת המגילה, אך לא בקריאתה, והביא בזה דברי התוספתא (מגילה ב, ג): "הכל חייבים בקריאת מגילה כהנים לויים וישראלים גרים וכו', נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת המגילה", וביאר דפטורים היינו "שחייבים במשמע". והביא הירושלמי פ"ב דמגילה דריב"ל עביד כן מכנש בניו ובנותיו הקטנים וקרי ליה קמיהון.

והאור שמח (מגילה א, א) והמרחשת (סי' כ"ב) הלכו בדרך אחת בהבנת דברי הבה"ג, דבגמ' מגילה (ו, א) אמר' דתיקנו את קריאת המגילה משום זכירת מחיית עמלק, כיון דהנס נעשה במחיית עמלק, ואיתא (במגילה יח, א) דקראה ע"פ לא יצא, מגז"ש דנאמר גבי מחיית עמלק 'כתוב זאת זכרון בספר' והכא במגילת אסתר כתיב 'נזכרים ונעשים', מה התם בספר אף הכא בספר ע"י קריאה, וא"כ מאחר דכ' החינוך (סוף פ' כי תצא) שנשים לא נצטוו על מחיית עמלק וזכירתו דאינן בנות מלחמה על כן פטורות מדין מקריאת המגילה, דהוא חלק מדין זכרון מחיית עמלק, משא"כ בשמיעה חייבות משום פירסומי ניסא.

ואמנם הרי המנ"ח כתב דמוכח משאר ראשונים דס"ל דנשים חייבות במצות מחיית עמלק וזכרונו, עיי"ש ובספר חשבונות של מצוה להגאון האדר"ת, וא"כ מאן לימא לן דהבה"ג ס"ל כהחינוך, בדבר זה דכל הראשונים נחלקו עליו, וקצ"ע.

וביאר מו"ר הגרש"ב גנוט שליט"א דהנראה בזה דאיכא ב' דינים בקריאת המגילה: האחד, עצם זכרון הנס, המתקיים ע"י שמיעת המגילה, והשני, הוא פרסומי ניסא, והוא נעשה על ידי קריאת המגילה בציבור, דעל ידי שכולם מתאספים יחד וקורין המגילה, מתפרסם הנס, וכדאיתא במגילה (ג,א) מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת כדי לקרות המגילה בציבור וכמ"ש התוס' (שם ד"ה מבטלין): 'לקרות עם הציבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא'. ומצינו במגילה (ה,א): אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד שלא בזמנה בעשרה רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה הוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי, עכ"ד הש"ס.

ולפי"ז ביאר די"ל דכיון עיקר התקנה לקרות בציבור דוקא, ותקנת הקריאה בציבור אינה רק משום מעלה ד'ברוב עם', אלא הוי חלק מגוף המצוה, (וכמש"כ העמק שאלה להנצי"ב ז"ל ועוד), אזי נשים דאינן בנות ציבור ל"ש בהם דין זה דקריאה בציבור, ומהני להן רק שישמעו המגילה, כדי לצאת י"ח' הן היו באותו הנס', וז"פ דברי הבה"ג.

וראה לשון הארחות חיים (הל' פורים ס"ב) שכתב דאין ראוי להשלים מנין עשרה לקריאת המגילה ע"י נשים, כי 'אין ראוי להשלים בהן עשרה, דכל מקום שהצריכו עשרה- אנשים בעינן, עכ"ל. וכ"כ הכל בו (בהלכות מגילה). ואמנם דעת הר"ן (פ"ב דמגילה) והטור (סי' תרפט) דנשים לא יצטרפו לאנשים משום פריצותא. ובס' שלמי תודה (פורים עמוד קכב) כ' דהני ראשונים דס"ל דחסרון הצטרפות הנשים לעשרה הוא משום ד'כל מקום הצריכו עשרה', סברו דאין חסרונו משום פריצותא גרידא, אלא משום דסברי דדין מנין

דהכא הוי ככל דבר שבקדושה שהצריכו עשרה, וע"כ נקט דלהני ראשונים א"א לי' נשים להצטרף יחדיו ולקרות המגילה. אך שאר הראשונים סברי דנשים אינן מצטרפות למנין י' רק משום פריצותא, ולכן מצטרפות למנין עשרה נשים הקוראות לעצמן, עי"ש בשו"ע ורמ"א סו"ס תר"צ ובחזו"א או"ח קנ"ה סק"ב ובשו"ת שלמת חיים (ח"א סי' קא). ואולם י"ל דהבה"ג סבר דדין קריאה בציבור עניינו ככל דבר שבקדושה, ול"ש בנשים.

בענין אשה האם מוציאה נשים בברכות המגילה

במשנ"ב (סימן תרפ"ט סק"ז) כתב שאשה מוציאה את חברתה בקריאת המגילה,

ובשעה"צ (ס"ק ט"ו) כתב בשם הקרבן נתנאל אבל לנשים רבות אין האישה מוצאה דזילא בהו מילתא. ולפי זה היכא שהאיש קורא לפני כמה נשים נכון שכל אשה תברך לעצמה ולא שאחת תברך לכולן, ודלא כמו שכתב הגרימ"ט ז"ל בלוח ארץ ישראל בדיני פורים שאחת ממהנשים תברך ג' הברכות ותוציא את כולן.

והקשה הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, בדברי הקרבן נתנאל והשעה"צ שהעטיקו, שצ"ע, שהרי בשו"ע סימן קצ"ט מבואר שנשים מזמנות לעצמן, אלא שגם בעשר נשים דינים כג' שאינן מזמנות בשם, אבל עכ"פ אחת מברכת לכולן, וכמו שמזמנות לעצמן כן גם אחת מברכת לכולן בשאר ברכות, וכן נהוג בקידוש.

נוסח ברכת המגילה לנשים

הרמ"א בסי' תרפ"ט סעיף ב' כתב: "אם האישה קראה לעצמה מברכת 'לשמוע מגילה' שאינה חייבת בקריאה". ובמשנ"ב ס"ק ח' כתב דמברכת "אקב"ו לשמוע מקרא מגילה". ובמשנ"ב סי' תרצ"ב ס"ק י"א כתב כשאחד מוציא נשים בברכות מגילה מברך "לשמוע מגילה". והכריע רבי שלמה זלמן אויערבאך שיש לברך כנוסח הראשון "לשמוע מגילה" ולא כנוסח השני "לשמוע מקרא מגילה".

קריאת המגילה בעמידה או בישיבה

בשו"ע סי' תר"צ סעיף א': "קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב, אבל לא יקרא בציבור יושב לכתחילה מפני כבוד הציבור", הוסיף רבי שלמה זלמן אויערבאך, למרות שהקריאה לפני עשר נשים הוי פרסומי ניסא, אך לא שייך דינא ד"כבוד הציבור", וכן נהג שקרא את המגילה לנשים בישיבה.

עשר נשים להיחשב כ"ציבור" לקריאת המגילה

בשו"ע (סי' תר"צ סעי' י"ח) איתא: מגילה ב"ד ובט"ו צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותה ביחיד. וכתב הרמ"א ושי להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, ובמשנ"ב (ס"ק ס"ג) כתב דאפשר דכיון דהוא רק משום פרסומי ניסא סגי אף בנשים.

וכל מה שנסתפק הרמ"א הוא רק בנוגע להצטרפות עם אנשים, אבל לעצמן דינם כקורא בעשרה כמבואר להלן בדיני פורים המשולש.

אולם בכל השנים הורה רבי שלמה זלמן אויערבאך דאין אשה צריכה להדר ללכת לשמוע קריאת המגילה בציבור של נשים.

שמיעת המגילה ע"י "רמקול"

דעת רבי שלמה זלמן אויערבאך בענין 'רמקול'-מיקרופון, טלפון ושאר מכשירי שמיעה, לאחר שחקר ודרש את כל טכנולוגית מכשירים אלו מסיק שהשומע מגילה (תקיעת שופר ושאר חיובים כנ"ל) לא יצא כלל ידי חובתו, בהוספו: "מצטער אני שלפי זה נמצא שאנשים אשר אזנם כבדה משמוע ומשתמשים במכשיר של מקרופון וטלפון קטן לקרב את קול המדבר לאזנם שלפי"ז אינם יוצאים כלל חובת שופר ומקרא מגילה וכדומה. ועכ"פ אינם רשאים לברך על שמיעה זו..."

וכשנשאל על כך שוב רבי שלמה זלמן אויערבאך בנידון (ביום י"ז שבט תשנ"ה, כחודש לפני הסתלקותו לגנזי מרומים) ענה: שמעולם לא חזר בו מתשובה זו, והדבר ברור אצלו שאין זה נחשב שמיעה, ואין יוצאין שמיעת המגילה ע"י מיקרופון, טלפון וכדומה.

הלכות ודיני פורים וארבע פרשיות

אשה שיש לה מי שיקרא לפניה-לא תקרא לעצמה, רק תשמע מן האיש: אבל אם אין לה איש שיקרא לפניה-תקרא היא לעצמה במגילה כשרה. ומברכת "לשמע מקרא מגילה", משום שיש אומרים שאשה חייבת בשמיעה ולא בקריאה. ויש אומרים שתברך "על מקרא מגילה". ויש אומרים לברך "לשמע מגילה".

[ודעת ה"בן איש חי" שאשה אינה מברכת ולא מברכים לה. ואלו הנוהגות לברך מברכות "על מקרא מגילה"]. (תרפ"ט וברמ"א ומג"א ומ"ב שם, דה"ח, קיצוש"ע, שלמת חיים א' צ"ט, ובא"ח)

אשה אינה מוציאה את האיש בקריאת המגלה. לפי שקריאת המגלה דומה לקריאת התורה, שאשה פסולה להוציא את האנשים משום כבוד הציבור, ולכן אפילו לאדם יחיד גם אינה מוציאה, כי בגזרת חכמים [לא פלוג רבנן] לא חלקו בין יחיד לרבים. ויש אומרים, שכיון שאשה אינה חייבת בקריאה אלא בשמיעה, לכן אינה יכולה להוציא את האיש שחיב בקריאה.

אבל יכולה אשה להוציא את חברתה. אך לא תקרא אשה להוציא נשים הרבה, משום דזילא בה מלתא (יש בזה משום פחיתות כבוד). ויש אומרים, שאשה יכולה להוציא נשים אחרות.

[ודעת גדולי הספרדים, שאשה לא תקרא אלא אם כן אין אפשרות שתשמע מאיש, ואז תקרא ממגלה כשרה בלי

ברכה.] (תרפ"ט ב' ומג"א שם סק"ה ובמחה"ש שם וביאור הגר"א ובארח"ח ובלבוש ובא"ר ובקרוב נתנאל מגילה פ"א מ"ב תרפ"ט סק"ז ושעה"צ שם סקט"ו ובא"ח. ויש אומרים- נטעי גבריאול בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל)

קטנים וקטנות שהגיעו לגיל חנוך למצוות [יש אומרים בגיל שש, ויש אומרים בגיל תשע], מחנכים אותם לקרא את המגלה או לשמעה. לפי שגם הם היו באותו הנס, שהרי הגזרה היתה "להשמיד להרג...מנער ועד זקן טף ונשים". (רמב"ם פ"ה מגילה הל' א', טוש"ע תרפ"ט וביאור הגר"א שם ומ"ב שם סק"ג מג"א שמ"ג כה"ח תרע"ז לקט יושר)

מנהג טוב להביא את הקטנים לבית הכנסת, שישמעו המגלה בציבור, לחנכם במצות פרסומא נסא. אך לא יביאו קטנים ביותר לבית הכנסת: שמלבד שאינם שומעים, עוד הם מבלבלים את הגדולים, שאינם יכולים לשמוע, וכל בואם הוא רק להכות את המון, ובזה אין האב מקים מצות חינוך כלל: אלא צריך כל אב להחזיק את בניו הקטנים אצלו, ולהזהירם שיעמדו על מקומם בשקט, ולהשגיח עליהם שישמעו הקריאה, וכשיגיע הקורא להזכיר שם "המן", רשאי הקטן להכותו. (טור תרפ"ט, שו"ע שם ס"י, ומג"א שם סק"א, ובלבוש שם ומ"ב סק"ח, וא"א, ערוה"ש שם)

קטן, אפלו הגיע לחנוך, אינו יכול להוציא את הגדול ידי חובתו. ובמקום הדחק (כשאינן אנשים גדולים הבקיאים במקרא מגלה), יכול הקטן שהגיע לחנוך להוציאם [אך לא יברך]. (טור תרפ"ט וב"ח וב"י שם ומג"א ומחה"ש שם ובלבוש, מ"ב שם וכה"ח וע"ע בא"ח פ' תצוה)

קטן שהגיע לחנוך ולא יצא עדין ידי חובת קריאת המגלה, יכול להוציא קטן אחר בקריאתו: אבל אם כבר יצא ידי חובתו, אינו מוציא קטן אחר ידי חובתו. (באה"ט תרפ"ט סק"א וביה"ל שם ד"ה ונשים)

ראוי לכל ירא-שמים, שתהיה בידו מגלה כשרה, ושיקרא מלה במלה בלחישה (שלא ישמע חברו): שכמעט אי אפשר לשמע מהשליח-ציבור כל הקריאה, ובפרט כשהנערים מבלבלים בהכאת "המן". (מ"ב תרפ"ט ה' י"ט: תר"צ י"ט, כ"ו ס': מקו"ח תר"ץ א' ופמ"ג א"א סקי"א)

מי שאין לו מגלה כשרה, יחזיק בידו מגלה מדפסת (מתוך חמש, תנ"ך וכדומה), כי לפעמים בעת שמכים את המן וכיוצא, אי אפשר לשמע מספר תבות מהשליח-צבור, ויוצא בדיעבד כשקורא אותן מתוך החמש, ובלבד שלא יהא ענין שלם. (שם)

נשים בברכת "הרב את ריבנו"

הרמ"א בסי' תרצ"ב סעיף א' כתב, דאין לברך ברכת "הרב את ריבנו" לאחר קריאת המגילה אלא בציבור. ונסתפקו האחרונים באם קרא את המגילה לפני עשר נשים האם לברך ברכה זו. אמר רבי שלמה זלמן אויערבאך שלא נהגו לברך, אף דלשיטתו דאיכא פרסומי ניסא בקורא לפני עשר נשים.

כתיבת המגילה על הכתב

שולחן ערוך סימן תרצ"א סעיף ב': "היתה כתובה על הניראו על עור שאינו מעובד, או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס, פסולה. ודינה כספר תורה לענין הקף גויל, וחטוטרות חתי"ן, ותלית ההי"ן וקופי"ן, וכל גופות האותיות בצורתן, ובחסרות ויתרות: הגה גם צריך לכתבה מן הכתב, ולהוציא כל תיבה מפיו קודם שיכתבנה, כמו בספר תורה. ועושין כל פרשותיה

סתומות. ואם עשאן פתוחות, פסולה. ובדיעבד אין לפסול מגלה משום חסרות ויתרות, דלא גרע מהשמיט בה הסופר אותיות דכשרה, וצריכה עמוד בסופה, וחלק בראשה כדי להקיפה בו. ויש אומרים שצריכה תגין, ויש אומרים שאינה צריכה: הגה ונהגו לתיגה. גם נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל בסופה".

וכתב המשנה ברורה (סעיף קטן ט'): "מן הכתב"- "והוא הדין אם אחד מקריא אותו בעל פה, כדי שלא יטעה. ואם עבר וכתב בעל פה שלא מן הכתב, יש אומרים דאסור לקרות בה אלא בשעת הדחק".

וכתב המשנה ברורה (סעיף קטן י"א): "כמו בספר תורה"- הינו, אפלו אם כותב אותה מתוך הכתב".

שמיעת קריאת המגילה מאשה או קטן

כתב הביה"ל ד"ה ונשים: לכאו' אם אשה כבר יצאה ידי חובתה אין מוציאה לאשה אחרת, וה"ה קטן לאשה או לקטן אחר, שיש להסתפק, אם הם בכלל ערבות דלימא בהו ג"כ אע"פ שיצא מוציא- (פמ"ג א"א סק"ד). ויש הכותבים עוד יותר שאף אנשים שכבר יצאו ידי חובתן, אין הם יכולים להוציא את הנשים או קטנים שאינן בכלל "ערבות", אומנם למעשה הסכימו גדולי הפוסקים שבין אנשים ובין נשים שכבר יצאו ידי חובתן יכולים להוציא נשים וקטנים בקריאת המגילה, וכן קטן שהגיע לחינוך-אף שכבר יצא ידי חובתו- יכול להוציא קטן אחר, וכ"ש אם עדיין לא יצא ידי חובתו שיכול לקרוא (מתוך מגילה כשירה) ולהוציא קטן אחר ידי חובתו (ויש להזהירם שיכוונו קודם המצוה כוונת שומע ומשמיע-לצאת ולהוציא (ועיין מ"ב סי' ח' סק"ג).

שמיעת המילה ע"י רמקול, טלפון, מכשיר שמיעה לחרשים

סעי' ב', שו"ע: אחר הקורא ואחד השומע מפי הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה. וגדולי הפוסקים האחרונים דנו בשאלה שנתעוררה בדורות האחרונים, אם אפשר לצאת ידי חובה בשמיעת קריאת המגילה ע"י רמקול או דרך הטלפון או בשידור חי, ורובם העלו לאסור, כי הקול הנשמע ע"י הרמקול והטלפון וכיו"ב אינו קול האדם כלל, אלא קול המכשיר שקולט את קול האדם ומהפכו לגלים חשמליים המרעידים ושוב נוצר קול חדש קול חשמלי מתכתי, והרי זה כשומע קריאת המגילה מהקלטה בטייפ (קלטת) שודאי אין זה בכלל "שומע מפי" שהוא חייב בקריאתה". ולפי"ז אלו השומעים רק ע"י מכשיר שמיעה לא יצאו ידי חובתן בשמיעת המגילה אלא יצטרכו לקרוא בעצמם את המגילה.

ויש מהפוסקים שדנו להקל בזה שהרי אף בלא מכשיר הרמקול והטלפון, אין קול האדם מגיע לאוזן השומע רק ע"י גלי אויר ואחרי שיהיו מה, ואעפ"כ לכו"ע נחשב לקולהאדם ממש, א"כ גם ע"י רמקול וטלפון שפעולתם לקלוט גלי אויר אלו ולהגבירם, באופן שיגיע למרחוק הרי זה כקול הברה המעורב עם קול האדם ממש שאפשר לצאת ידי חובה, ומ"מ אף הסוברים כן לא התירו אלא בשעת הדחק, ויש שכתבו שאף אם נסבור כסברת המקילים הנ"ל מכל מקום יש להימנע מכך ואין להשמיע המגילה ע"י רמקול אף לא לצורך נשים, וכן נתפשט המנהג לאסור.

גיל קטן לחינוך בקריאת המגילה

שולחן ערוך סעיף ו': מנהג טוב להביא לבית הכנסת קטנים וקטנות לשמוע מיקרא מגילה. ובביה"ל דכוונת המחבר בקטנים וקטנות שהגיעו לגיל חינוך, אבל פחות מגייל חינוך אין חיוב להביאם לבית הכנסת ולחנכם בקריאת המגילה, ויש חולקים ולומדים שכוונת המחבר לקטנים וקטנות שעדיין לא הגיעו לגיל חינוך, שמנהג טוב הוא להביאן לבית הכנסת שישמעו קריאת המגילה, (אבל לא קטנים ביותר שהם מבלבלים דעת השומעים), כי בקטנים שהגיעו לחינוך יש חיוב להביאן לבית הכנסת לשמוע המגילה ברוב עם ואינו רק משום "מנהג טוב".

והנה, קטן אפילו הגיע לחינוך קשה לו מאוד לצמצם דעתו לשמוע כל הקריאה מבלי שיפנה דעתו לדברים אחרים, והי מבואר לקמן שאם חיסר השומע אפילו תיבה אחת לא יצא ידי חובתו, ונראה דאעפ"כ אין הדבר מפיקע את הילד מקיום המצוה וכל שמבין ויודע עניין הנס חייבים לחנכו בקריאת המגילה אף שברור שלא יוכל לצמצם דעתו מבלי להחסיר מלשמוע כמה תיבות או פסוקים.

נטילת ידים לפני קריאת מגילת אסתר

באתי לעורר על הלכה למעשה, לפיה אלו שקוראים מגילה כשרה הכתובה על קלף, ברבים או ביחיד, צריכים ליטול ידים לפני קריאת המגילה, ויתכן שהנוגעים במקומות המכוסים בשעת קריאת המגילה, יצטרכו ליטול את ידיהם, אם ברצונם להמשיך ולגעת בגוילי המגילה, וכדלהלן:

א] איתא בידיה פ"ג: כל כתבי הקדש מטמאין את הידים, ונחלקו במשנה האם גם מגילת שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים. ונאמר במגילה (לב.): "אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום. - ערום סלקא דעתך? אלא אימא: נקבר ערום בלא מצות. - בלא מצות סלקא דעתך? - אלא אמר אביי: נקבר ערום בלא אותה מצוה".

ובשבת (יד, א) איתא: "וספר מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה? אמר רב משרשיא: שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ספר תורה, ואמרו: האי קדש והאי קדש. כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא, גזרו ביה רבנן טומאה. והידיה - מפני שהידיה עסקניות הן. תנא: אף ידיה הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה, משום דרבי פרנך. דאמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: האוחז ספר תורה ערום - נקבר ערום. ערום סלקא דעתך? אלא אמר רבי זירא: ערום בלא מצות. בלא מצות סלקא דעתך? - אלא אימא: ערום בלא אותה מצוה". והתוס' (שם ד"ה האוחז) כתב וז"ל: "האוחז ספר תורה ערום - קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה, דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים שמטמאין את הידים", עכ"ל. וכתב הב"י (סי' קמז) וז"ל: "מצאתי כתוב בשם ספר אגודה (שבת סי' יט) דאפילו סמוך לנטילה קאמר וכתוב עוד שם דלאו דווקא ס"ת אלא הוא הדין לשאר כתבי הקדש דאסור ליגע בהם בלא מטפחת", עכ"ל. והדרכי משה ציין שכ"כ התוס' בשבת וכנ"ל, דה"ה דאסור ליגע בכל כתבי הקודש בלא מטפחת. והדרכי משה (שם אות ב) כתב: "אני מבני בניהם ולא נהגו ליגע ס"ת אלא שאר כתבי קודש לא נזהרין", עכ"ל.

ולהלכה פסק השו"ע (סי' קמז, א): "אסור לאחוז ס"ת ערום, בלא מטפחת". וכתב הרמ"א: "וי"א דה"ה שאר כתבי קודש (אגודה ותוס' פ"ק דשבת), ולא נהגו כן, וטוב להחמיר אם

לא נטל ידיו; ובס"ת, אפי' בכהאי גוונא אסור (ד"ע אגודה),
עכ"ל.

וכתב המג"א (סק"א): "ומיהו כתבי קודש דוקא כשכתובין
אשורית על העור ובדיו כדאי' במשנה, וכ"כ הרמב"ם וא"כ
יפה כתב רמ"א דלא ראה מימיו מי שחשש לזה דספרים
שלנו אין כתובים באופן זה, ומ"ש כאן וטוב להחמיר היא
מילתא יתירתא. ומיהו במגילה שכתובה כדינה, צריך ליזהר,
דמדסתם הרמב"ם שם דלא קי"ל כשמואל דאמר אסתר
אינה מטמאה ידים", עכ"ל. וכוונתו שהרמב"ם שם סתם
וכתב שכל כתבי הקודש מטמאין את הידים ולא חילק בין
המגילות.

ובהגהות חתם סופר על שו"ע או"ח (סי' תרצא) הביא מעשה
רב מהגה"ק רבי נתן אדלר זצ"ל שזוהר שלא לנגוע במגילת
אסתר, וכ"כ היעב"ץ במור וקציעה (סימן תרצ"א) ובשאלת
יעב"ץ (ח"ב ס' ק"ג). ועי' שע"ת (תרצא, ג) ובשו"ת זרע אמת
(ח"ג טו).

אמנם המשנ"ב חולק ע"ד המג"א וכותב כך: "ולא נהגו כן -
היינו אף באותן שכתובין אשורית ועל הקלף כדין, כגון
מגילה, ג"כ נהגו העולם להקל. ומסיים הרמ"א דבזה טוב
להחמיר אם לא נטל ידיו, ר"ל שהם סתם ידים וחוששין שמא
נגע במקום המטונף. אבל כשנטל ידיו אין להחמיר בזה.
ובס"ת אפילו בכה"ג שנטל ידיו ג"כ אסור ליגע בה בלי
מטפחת", עכ"ל.

ובביאור הלכה שם מבאר את סברת המנהג להקל בזה,
וז"ל: "וטעם הדבר דהמרדכי בשם הראב"ה מיקל אפילו
בס"ת לאחוז ערום כשנטל ידיו ולא הסיח דעתו משמירתן
וכן משמע ברשב"א שבת דף י"ד ודעת התוספות שם ע"ב
לאיסור וכן הוא דעת האגודה וכ"כ הריטב"א במגילה דף ז'
בהדיא דאף בשאר כתבי קודש אסור לאוחזן ערום ומטמא
הידים אף לאחר נטילה לכן בכתבי קודש דבלא"ה אין הדבר

ברור שצריך להחמיר בזה דהתוספות שם בדף י"ד ד"ה האוחז כתבו דקצת משמע וכו' [ובשו"ת רדב"ז ח"ב סימן תשע"א מבואר דאין כתבי הקודש בכלל ס"ת לענין זה] ע"כ הכריע הרמ"א דבכתבי קודש וע"י נטילה יש לסמוך אמרדכי וסיעתו להקל [מגן גבורים ע"ש"], עכ"ל הביאור הלכה.

והנטעי גבריא (פורים ל אות ד) כתב בשם הגר"ש סלאנט זצ"ל, שהרוצה להחמיר כדעת המג"א לא מיחזי כיוהרא, עכ"ל. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תב) כתב דצ"ב שהעולם אין נזהרין בזה שהאיסור לנגוע בכתבי הקודש ערום חמור מאד, ועי' במחזיק ברכה סימן קמ"ז אות ד' שכתב שאין נזהרין בזה וכדעת הפנים מאירות ח"א סי' ע"ו, והשב יעקב סי' י"א, אך עכ"פ היא גופא צ"ב מדוע אין צריך מטפחת כשאר כתבי הקודש דשריא.

וכתב התשובות והנהגות דלפי"מ שהוכיח מרן הגרי"ז בחדושי רי"ז הלוי (הלכות מגילה) שהכשר מגילה אינו קשור לכתבי הקודש. רק הלכה היא בפני עצמה, יש לומר שמתעם זה גופא שאין הכשרה תלויה בקדושתה ככתבי הקודש, לא תיקנו שמתמא את הידים אלא כשימוש לכתבי הקודש או שנכתב ביחד עם עוד כתבי הקודש. ובסוף דבריו כתב התשובות והנהגות ואלו דבריו: "ונכון לנהוג כרמ"א ר"ס קמ"ז שבכתבי קודש אם נטל ידיו אין אסור לנגוע, ולכן בנוטל לפני מעריב בכלי הדין לתפלה יכוון שיועיל גם למגילה ותו אין לחשוש כלל (וצ"ב אי בנטילה לכתבי קודש צריך כוונה לכך או בידיים נטולות מספיק, שבחולין נחלקו הפוסקים עיין במ"ב קנ"ט (ס"ק ע"ה) ובדיעבד מקילין, ולכתבי קודש אם מועיל נטילה שיהא מותר ליגע, עיין בבה"ל קמ"ז ד"ה טוב להחמיר, ויש לעיין אם צריך לזה כוונה שנוטל לכך, או מספיק בידיים נטולות וצ"ב, עכ"ל.

נמצאנו למדים שהרוצים לקרוא מגילה כתובה כהלכתה ולנגוע בה, עליהם ליטול ידים לפני תפילת ערבית או לפני קריאת המגילה. ואף שלהמג"א לא יועיל, ולדעתו אין לגעת

בידים כלל במגילה, מ"מ המשנ"ב פסק שאפשר לגעת במגילה לאחר שנטל ידיו.

ב] לכאו' הנוגע במקומות המכוסים המצריכים נטילה, תוך כדי קריאת המגילה, צריך ליטול ידיו, או שלא ייגע יותר במגילה עד שיטול ידיו. ואמנם מצינו בכה"ח (או"ח סי' ד סקפ"ה) בשם רוח חיים ועוד פוסקים, שהנוגע במקומות המכוסים ויודע שאין בהם מלמולי זיעה וזוהמא, אין חיוב נט"י. ולפי"ז יש מקום להקל כשיודע שנגע במקומות שאין בהם מילמולי זיעה. ואמנם בהליכות שלמה (פ"כ אות טו) הובא בשם הגרשז"א שיש להחמיר משום לא פלוג, וכן שמעתי ממו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ועי' שלהי דקייטא. ועי' רשב"א הו"ד בב"י סוס"ד. ומ"מ בודאי יש להחמיר ולהיזהר שלא לגעת במקומות המכוסים בשעה שאוחז במגילה בידיו, דלכאו' שפשוף היד בשולחן או בסטנדר לא יסייע לזה. (ממו"ר הגרש"ב גנוט שליט"א).

פניני הלכה בענייני פורים

איך מרבים בשמחה? הגרש"ז אויערבך פסק שבחודש אדר צריך להסיר מלבו כל דאגה ועצב, ואילו ה'מנחת אלעזר' מביא בשם ה'שערי יששכר', שכל דבר שמרבה אצלו שמחה, יש מצוה לעשותו בחודש אדר. מעניין מאוד לציין, שב'תורת המועדים' בשם הגר"ח קניבסקי, מביא מהסטייפלער, שהיה שותה יין בכל יום מימי חודש אדר, כדי להרבות בשמחה.

מוזיקה וממתקים לילדים בתענית אסתר?

שאלה מעניינת מאוד לגבי דיני תענית אסתר, היא: האם מותר לשמוע מוזיקה ולשמוח בליל תענית אסתר, או שמא

יש גם בליל התענית דינים של 'תענית ציבור' שצריך להימנע מדברים המשמחים?

ובאמת השאלה היא גם על יום תענית אסתר בעצמו, האם הוא יום שבו צריך לנהוג מקצת מנהגי אבלות, או שרק איסור אכילה ושתייה יש כאן, ומנהגי אבלות אין כאן כלל וכלל?

ב'מאירי' כתוב במפורש שתענית אסתר הוא תענית של שמחה, וכן כתב ה'כלבו'. גם ברמב"ם כותב שהסיבה לקביעת צום תענית אסתר היא "לזכור שה' יתברך רואה ושומע כל איש בעת צרתו, כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו, כמו שעשו בימים ההם".

ואכן, הגר"ח קנייבסקי פוסק שמותר לשמוע כלי נגינה גם ביום תענית אסתר. לעומת זאת, הגרי"ש אלישיב זצ"ל החמיר בעניין זה, ופסק שאין לשמוע כלי נגינה ביום תענית אסתר, אך גם הוא היקל ופסק שבלייל תענית אסתר מותר. ומובא מהגרש"ז אויערבך ומהגרי"י פ"י, שהתירו לערוך שמחת נישואין בליל תענית אסתר, ובוודאי שמותר גם לעשות שמחת 'שבע ברכות' בלילה זה עם כל מיני שמחה.

היוצא מדין זה גם, שמותר לתת לילדים ממתקים בתענית אסתר, ואף לערוך להם מסיבת פורים, בשונה משאר הצומות שבהם יש למנוע זאת מהם בגלל האבלות, אך תענית אסתר היא, כאמור, תענית של שמחה.

זכר למחצית השקל, גם על ילדים נשואים?

הרמ"א כותב שצריך לתת זכר למחצית השקל, ויש לתנו בליל פורים קודם שמתפלל מנחה. במשנה ברורה מביא מה'מגן אברהם' שיש לתת זכר למחצית השקל ביום הפורים, קודם קריאת המגילה דשחרית, אבל ב'פרי מגדים' כתב שעכשיו נוהגים ליתן קודם מנחה מחצית השקל, ובשחרית לתת 'מעוה מגילה' לבעל קורא.

המנהג הפשוט והמקובל בכל הקהילות הוא, לתת שלוש מטבעות של מחצית מהמטבע הנהוג באותה המדינה ובאותו הזמן, ובזמנינו נותן חצי שקל בארץ הקודש, ובמדינות אחרות מחצית מהמטבע שלהן.

אולם, לגבי הגיל בו צריך לתת – יש מחלוקת גדולה. הרע"ב כותב בפירושו על המשנה שנותנים מגיל 20, כפי שהיתה עצם המצוה של מחצית השקל, אך בתוס"ט חולק עליו וכותב שנותנים מגיל 13. במשנה ברורה לעומת זאת כותב, שהמנהג לתת גם בעד בניו ובנותיו הקטנים, ואפי' בעבור עוברים.

להלכה נפסק, שכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו – שוב אינו פוסק. ויש דיון מעניין בשאלה עד מתי אינו פוסק, אם זה עד שהילד מתחיל לתת בעד עצמו, או שגם אחר כך ממשיך אביו לתת בעבורו?

בספר 'מקדש ישראל' מהרב הרפנס, מביא שצריך לתת עד החתונה, ואחרי החתונה הילדים הנשואים מביאים בעד עצמם. אומנם, הוא מביא שמנהג של כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא היה לתת בעד בנו חורגו גם אחר נישואיו, והוא מסיים בזה שבסוד קדושים מי יעמוד, ומי לנו גדול מהבעלזר רב, אלא שבפשטות ההלכה אינו צריך לתת בעד בנו לאחר נישואי הבן, כשהבן נותן בעד עצמו.

עוד יש לדעת שהמנהג הוא לתת את הזכר למחצית השקל לבית הכנסת, כי בבית הכנסת מתפללים את התפילות שנתקנו כנגד הקרבנות, ועיקר מצוות מחצית השקל היתה לתת לצורך הקרבנות.

האם נכון לקרוא את המגילה עם הש"ץ?

מי שיש בידו מגילה כשרה, כיצד ינהג בזמן הקריאה עם הציבור, האם יקרא מתוכה בלחש, או שיאזין בשתיקה לבעל קורא?

ב'פרי מגדים' כותב שנכון לכל ירא שמים שתהיה לו מגילה כשרה, ויקרא עם הש"ץ כל מילה בלחש, כי "אי אפשר שלא ידלג בשמיעה, ובפרט כשהנערים מבלבלין". הרי לנו שדעתו שיש לקרוא בלחש. אומנם, יש מפקפקים בזה, כי כשקורא מעט בקול, עלולים הסובבים אותו לשמוע ממנו את המגילה, והוא הרי אינו מכוון להוציאם ידי חובתם, ועל כן באמת כותב ה'ברוך טעם' שיכוון להוציא כל מי ששומע אותו.

"הערה מעניינת בנושא העיר רבינו הגרי"ז, שכאשר נופל פורים בשב"ק, שזה דבר מצוי בפורים דמוקפין, ומקדימים קריאת המגילה לערב שבת קודש, הרי זו קריאה שלא בזמנה, ובקריאת המגילה שלא בזמנה יש לברך עליה רק כשקורין אותה בציבור. ממילא מי שקורא בלחש ממגילתו הפרטית, אינו נחשב לקורא בציבור, והוא מאבד את המעלה של קריאת המגילה עם ברכותיה, על אף שיצא ידי חובתו. אבל בחזון אי"ש חלק על דבריו, ופסק שגם הקורא בלחש לעצמו, אם הוא נמצא עם הציבור ומאזין לש"ץ תוך כדי, אין הוא מאבד את המעלה של קורא בציבור, והרי זו קריאת המגילה עם ברכותיה.

במשנה ברורה מעיר, שמי שקורא את המגילה מהחומש בזמן שהש"ץ קורא בציבור, לא יאמר את המילים יחד עם הש"ץ, גם מחשש שהוא עצמו יהיה שקוע יותר בקריאה ופחות בהאזנה לש"ץ, וגם מחשש שהסובבים אותו ישמעו ממנו את הקריאה, ולא יצאו ידי חובתם.

מה יעשה מי ש'מרחק' באמצע הקריאה

אם קרה שהשומע את המגילה איבד באמצע את הריכוז, והוא שם לב כעבור מספר שניות או דקות שהוא לא שת לבו למה שבעל הקורא אמר בזמן זה, כתב בשו"ת 'ארץ צבי' מהגאון מגלויז'קוב, שאם הוא המשיך להחזיק אצבע במקום שבו קרא הש"ץ, גם אם עשה זאת בחוסר ריכוז ותשומת

לב, יצא ידי חובתו ואין צורך לפקפק בדבר ולהיכנס ל'נערווין'
בגלל זה.

רבים טועים ומצווה לפרסם על דיני ההשלמה ל'על הניסים'
אם שכח לומר 'על הניסים' בברכת הודאה, וכבר אמר את
חתימת הברכה – הדין אינו שאינו חוזר, אבל ישלים
ב'אלוקי נצור', ורבים טועים בזה ומצווה לפרסם זאת, על
אף שמדובר בהלכה פשוטה, שאין בה משום חידוש מיוחד
למי שלמד היטב את ההלכה.

להשכים ביום הפורים

בפורים יש עניין גדול להשכים קום, ובליקוטי מהרי"ח מביא
בשם קדמונים שיש חמש השכמות, ורמז לדבר: "וישכם
אברהם בבוקר" – 'אברהם' סופי תיבות הושענא רבא,
תשעה באב, יום כיפור, ראש השנה ופורים.

מתנות לאביונים או משלוח מנות, איזו מקדימים?

שאלת הקדימה במצוות, איזו להקדים – את מצוות משלוח
מנות את מצוות מתנות לאביונים? בליקוטי מהרי"ח אומר
שמהא שבטור ובשו"ע הקדימו את הלכות מתנות לאביונים
למשלוח מנות, אות היא כי עלינו להקדים את המתנות
לאביונים. לעומת זאת, ב'מקור חיים' לחוות יאיר' כתב,
שבמגילה עצמה כתובה מצוות משלוח מנות ורק אח"כ
מתנות לאביונים, ועל כן יש להקדים קודם המשלוח מנות.

אומנם בשו"ת 'בצל החכמה' כתב, שכל המחלוקת היא
בשיש לפניו רעהו שיכול לתת לו משלוח מנות ואביון שיכול
לתת לו מתנות לאביונים, ועליו לבחור איזו מביניהן לקיים
קודם, או לחילופין שאין לו לא עני ולא אחד מרעיו, ועליו
לחזר אחריהם כדי לקיים המצווה. אבל אם מצא לפניו עני
ועדיין לא נתן משלוח מנות, כולי עלמא לא פליגי שצריך
להקדים ולתת מתנות לאביונים, כי "אין מעבירים על
המצוות", וכן כשמצא את רעהו ואין לפניו אביון.

מתנות לאביונים דווקא לאחר שחרית?

ב'דרכי חיים ושלום' מביא שהיה מקדים דווקא לפני התפילה את המתנות לאביונים, אך ב'כף החיים' כותב שעל פי סוד יש עניין דווקא אחרי התפילה, ויש בזה גם טעם על פי נגלה, שהרי ברכת 'שהחיינו' הנאמרת על מגילה שקורין ביום, נאמרת גם על שאר מצוות היום, ועל אף שיש סברא לומר שמתנות לאביונים לא בכללן, שכן אי אפשר לברך 'שהחיינו' על מצוות צדקה שהיא מצווה תמידית (ואף במשנ"ב השמיט את 'מתנות לאביונים' מהמצוות שיש לכוון עליהן בברכת 'שהחיינו'), עם זאת, שיטת ה'כף החיים' שיש להמתין עם המתנות לאביונים עד אחר קריאת המגילה מהטעמים הנ"ל.

אמנם בוודאי שאין לדחות את העניים עד אחר שישמע המגילה וברכותיה, וכדי לצאת את שיטת ה'כף החיים' יכול לכוון בזה שלא לצאת ידי חובת 'מתנות לאביונים'. ובענין מתנות לאביונים, ראוי להזכיר מה שכתב הרמב"ם בפרק ב' מהלכות מגילה: "מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים, יתומים ואלמנות, ודומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהשיב לב נדכאים".

שיעור 'מתנות לאביונים'

הריטב"א במגילה ז' ע"ב כותב שמספיק שווה פרוטה, ובמהרש"א כותב שצריך לתת מתנה חשובה. ההוראה המקובלת למעשה לתת סכום שאפשר לקנות עם זה מנה לאכילה בסעודת פורים. יש שאומרים שזה עשרה שקלים יש אומרים שזה עשרים שקלים, הדל לא ימעיט והעשיר ירבה גם ירבה...

נשים וילדים חייבים ב'מתנות לאביונים'?

ה'ערוך השולחן' כותב, שהיות שאשתו כגופו, הנותן שתי מתנות לשני אביונים – מתכוון להוציא גם את אשתו, והוא

אפילו לא צריך לתת שתי מתנות מיוחדות בשמה, אלא היא יוצאת במתנות שהוא עצמו נותן כדי להוציא עצמו ידי חובה.

קצש"ע חולק עליו, וכותב שלא יסמכו הנשים על נתינת בעליהן ויתנו הן לבד, והמשנ"ב מביא בזה מחלוקת וכותב "ומ"מ יש להחמיר". אומנם לא ברורה כוונת דבריו של המשנה ברורה, אם כוונתו שיש להחמיר בנתינת הנשים לבדן ולא יסמכו על בעליהן, או שכוונתו שהבעל צריך לתת מתנות מיוחדות גם בשמן ודי בכך.

כמובן שגם ילדים צריכים לתת מתנות לאביונים, ומצווה זו מוטלת על האב לתת להם מעות כדי לחנכם למצווה גדולה זו, וכך כותב ה'פרי מגדים'. כל שכן שצריך להקפיד שהילדים הגדולים, שכבר הגיעו למצוות, ייתנו מתנות לאביונים, ויש לתת להם מעות כדי שיקיימו את המצווה כהלכתה.

משלוח מנות בשני מיני משקה

משלוח 'מנות', מיעוט רבים שניים, וצריך ששתי המנות יהיו ראויות לאכילה, ומספיק לתת משלוח אחד לאדם אחד. כמו כן אפשר לצאת ידי חובה בשני מיני מאכל, או לחילופין בשני מיני משקין, אבל מנהג העולם שנותנים מין אחד מאכל ומין אחד משקה.

ובטעם מצווה זו כתב ה'תרומת הדשן' שהיא כדי שיהיה לכולם לאכול ולשמוח בסעודת הפורים. רבי שלמה אלקבץ כתב שהטעם הוא להרבות אהבה, אחווה ורעות.

מה השיעור של 'מנה'?

הבוטשאטשער כותב ב'אשל אברהם', שמשלוח המנות צריך להיות מנה שראוי להתכבד בה. ב'חסד לאברהם' כותב שכל מנה תהיה בשיעור כזית, ובמשנ"ב מביא ב'ביאור הלכה' שאם מישהו מביא לאדם עשיר מנה שאינה לפי

כבודו של העשיר, לא יוצא ידי חובה, וכותב שכך מוכיח ה'חיי אדם' מן הירושלמי, ומסיים שנכון להיזהר בזה לכתחילה.

לעסוק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיום

ברמ"א כתב: "טוב לעסוק בתורה קודם שיתחיל בסעודה, וסמך לדבר 'ליהודים היתה אורה' וכו'".

החת"ס בדרשות מביא בשם קדמון, שהעוסק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא. וב'סוד ושורש העבודה' כתב שלא לעזוב את בית המדרש לאחר תפילת שחרית, אלא קודם ילמד מעט, כי אח"כ יהיה טרוד במצוות היום.

יודוע המעשה עם אביו של רבינו ה'אבני נזר' זצוק"ל, שזכה לבנו הגדול הזה משום שהתייגע בתורה ביום הפורים.

זמן הסעודה, אימתי?

בסימן תרצ"ה כתב הרמ"א שרוב הסעודה צריכה להיות ביום הפורים עצמו, ולא כמו שנוהגים להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא בליל ט"ו, וכשחל פורים ביום שישי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת.

אומנם, במשנה ברורה ביאר כוונת דבריו שכתב לאכול בשחרית, היינו קודם חצות היום, וב'יד אפרים' מביא בשם המהרי"ל שאפשר גם להתחיל בסעודה עד שעה עשירית, כמו שאנחנו יודעים שכל ערב שבת אפשר לאכול עד שעה עשירית.

פורס פת ומקדש, כיצד?

מי שלא הספיק בפורים שחל להיות בערב שבת, לאכול סעודתו ולסיימה מבעוד יום, בזמן השקיעה צריך להפסיק סעודתו, ומביא שתי חלות שלמות ללחם משנה, ופורס

עליהן מפה, ומקדש על היין אך אינו מברך 'בורא פרי הגפן', כי כבר יצא בברכת הגפן שבירך בתחילת הסעודה או לפניו, ואף אינו נוטל ידיו ומברך 'המוציא' כי הוא באמצע סעודה על הפת.

ובאמת, יש שהעדיפו להימנע מכך ולסיים סעודתם מבעוד יום, אך ידוע שה'אמרי אמת' מגור היה מהדר דווקא להגיע ל'פורס פת ומקדש', וכן שמעתי ממו"ר כ"ק מרן אדמור מלעלוב שליט"א שכך היה נוהג גם סבו רבינו בעל ה'ברכת משה' מלעלוב.

ושמעתי ממו"ר הגאון רבי מאיר סירוטה שליט"א, שבירושלים נהגו בני קהילות ה'פרושים' לברך ברכת המזון לפני השקיעה, ואילו בקהילות החסידים בירושלים נהגו רבים לכתחילה לפרוס פת ולקדש.

יוצאים בסעודה זו גם ידי חובת סעודה בשבת

הפורס פת ומקדש, וממשיך בסעודתו אל תוך הלילה, יוצא בסעודה זו גם ידי חובת סעודה בשבת, ואינו צריך ליטול ידיו בשנית לסעודת ליל שבת. ויאכל בשר ודגים גם אחר השקיעה כדי לכבד את השבת.

ובאמת, יש מצווה לאכול בשר גם בסעודת הפורים, והזכירו המשנה ברורה בסי' תקכ"ט ס"ק כ' שמביא בשם 'בית יעקב': "ואפילו הוא מסגף את עצמו מפני תשובה בכל ימות השנה, שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין, בשבתות ויום טוב, וחנוכה ופורים חייב לאכול ולשתות". וכן כתב הרמב"ם שחובה לאכול בשר בסעודת פורים, וב'לקט יושר' הדגיש שהחייב הוא לאכול בשר בהמה, אמנם כתבו האחרונים, שמי שקשה לו לאכול בשר בקר, יכול לצאת ידי חובתו גם בבשר עוף.

עם זאת, פסק הגר"מ סירוטה שליט"א, שהחייב הוא לאכול את הבשר בסעודת הפורים, ולא דווקא ביום הפורים עצמו,

ועל כן מי שממשיך סעודתו אל תוך הלילה שאחר הפורים, אינו צריך להקפיד לאכול את הבשר דווקא לפני שקיעת החמה.

להתפלל לפני שמשתכרים

כתב המשנה ברורה בסי' תרצ"ה, שיש להתפלל ערבית לפני שיגיע לכלל שכרות, ומאידך יש שאלה גדולה אם אחרי תפילת ערבית של ט"ו לפרזים ושל ט"ז למוקפין, אפשר לומר 'על הניסים' בברכת המזון, ולכן הוא מכריע שיברכו ברכת המזון, יתפללו ערבית ולאחר מכן ישבו לסעודה ולשתיית היין, שמצוה להרבות בסעודה ובשמחה גם בט"ו.

גם ב'מאירי' כתב ששכרות ביום הפורים היא בגדר חיוב, אבל מי שיודע בעצמו שיבטל אחת מהמצוות – יימנע משכרות וכל מעשיו יהיו לשם שמים.

יש הפוסקים שאפשר להמשיך את הסעודה ואף להגיע לכלל שכרות, ובלבד שיקרא קודם קריאת שמע, וכשיודע בעצמו שיוכל להשכים קום לפני עלות השחר ולהתפלל ערבית בזמנה (אמנם, במשנה ברורה בסימן ק"ח כתב: "עד חצות הוא זמן הראוי לערבית לכתחילה").

ולגבי השאלה אם יודע שכשיקום קודם עלות השחר, לא יהיה לו מניין ויצטרך להתפלל ביחידות, לא מצינו שבגלל זה עליו להימנע משכרות, ונראה שאינו בכלל ביטול מצוה שעליו כתבו הראשונים שיימנע משכרות מחשש זה. (ממאמר הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א, מו"צ בבית שמש)

לשמוע מגילה ברוב עם או אצל גדול בתורה

עובדא הוי אצל הג"ר דן סגל שליט"א, שהיה רגיל להתפלל במנין שבבית הג"ר מיכל פינשטיין זצ"ל ולקראת פורים שאל הגרד"ס מאת הג"ר נסים קרליץ זצ"ל, האם צריך לילך לביהכנ"ס שבעיר למקרא מגילה, שמבואר בשעה"צ סי' תרפ"ז סק"י, דכשיש מנין קבוע בבית, אף שהוא בקביעות, צריך לילך לבית הכנסת למגילה, והשיב לו הגרנ"ק "דגדול בתורה הוה ג"כ הדרת מלך", ולכן א"צ לילך לבית הכנסת, וכן שמעתי מהגרנ"ק "דגדול בתורה שקול כרבים, והרי ברב עם היינו טעמא משום כבוד המצוה, ושקול כרבים ג"כ הוה כבוד המצוה". (הידור פנים).

הערות בענייני מגילת אסתר

ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים. (א'; י"ג)-
בגמ' במגילה דף י"ב ע"ב איתא, מאן 'חכמים' רבנן, 'יודעי העיתים' שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. וצריך ביאור מה צורך יש כאן בידיעת חכמות העיבור.

ונראה הביאור, ע"פ מה שדרשו חז"ל (שבת דף ע"ה ע"ב) על הפסוק (דברים ו') כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות, ומבואר דמכח ידיעת חכמת העיבור, נחשבים חכמי ישראל בעיני האומות לחכמים.

ולפי"ז יש לבאר דלכן הזכיר שהם יודעי העיתים, דמשום חשיבות זו שהם יודעי עיתים פנה לחכמי ישראל.

עוד יש לבאר, דהנה בגמ' דף י"א ע"ב איתא, מאי כשבת המלך, לאחר שנתיישרה דעתו, אמר בלשצר חשב וטעה אנא חשיבנא ולא טעינא, פירוש שעשה חשבון מתי סוף

שבעים שנה לגלותן, כיון דחזא דמלו שבעין ולא איפרוק, אמר השתא ודאי לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. והיינו דהיה לו לאחשורוש חשבון של שבעים שנה. והנה בשעת המשתה בא שטן וריקד ביניהם והרג את ושת', ונוכח אחשורוש שטעה בחשבונו.

ופי"ז י"ל דלהכי שאל את החכמים יודעי העיתים, שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, שהם בקיאים בחישוב השנים, דיבארו לו היכן טעה בחשבונו.

והמלך והמן ישובו לשתות (ג', ט"ו)-ומבואר דעשו משתה על הגזרה. ונראה דהמשתה גופא היה מכלל הגזרה, דהנה בגמ' דף י' ע"ב איתא, ר' יהושע בן לוי פתח ליה פיתחא להאי פרשתא מהכא, 'והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם, כן ישיש להרע אתכם' (דברים כ"ט), ואע"פ דהקב"ה בעצמו אינו שש על מפלתן של רשעים, אבל הוא משיש אחרים, ופירש רש"י, דכשנתחייבו כליה בימי המן, היו אויביהן שמחין להן.

ולפי"ז נמצא דהששון והשמחה שהיה להם הוא קיום של התוכחה דכן ישיש וגו', וא"כ נמצא דהמשתה שעשו היה מכלל צורת הגזירה שנתחייבו, שיהא זה באופן שיהיו אויביהן שמחים.

והעיר שושן נבוכה (שם)-והנה בשושן כתוב לשון מבוכה, משא"כ בשאר מדינות המלך שבהם כתוב (ד' ג') 'אבל גדול ליהודים צום ובכי ומספד', ולא מוזכר עין של מבוכה, וצריך ביאור מ"ש שושן משאר מקומות.

ונראה לבאר, דהנה איתא בגמ' דף י"ב ע"א, שאלו תלמידי את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם, אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, א"כ שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו, אמור אתה, אמר להם, מפני

שהשתחוו לצלם, א"ל וכי משא פנים יש בדבר, אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים וכו'. ונמצא שהיה ב' טעמים למה נתחייבו כליה, ומה צריכים לתקן.

ולפי"ז יש לומר, דהנה הטעם דנהנו מסעודתו של אותו רשע, שייך דוקא בשושן, שרק הם שנהנו מסעודתו, ולכן הייתה המבוכה בשושן דוקא, משום שרק בהם היה שתי הטעמים לגזירה, וזהו שנבוכו, שלא ידעו מאיזה טעם באה עליהם הגזירה, ומה עליהם לתקן.

ויש להוסיף, דמשום הכי אמרה אסתר (ד' ט"ז) 'לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו וגו'', דהיינו שאלו שאכלו את הסעודה הם יצומו לתקן את החטא, (ועיין ילקוט שמעוני שם).

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו. (ד, ד).

ויש לדקדק דלכאורה כשלוּבש את הבגדים, הרי ממילא כבר יסיר שקו מעליו, ועוד צריך ביאור דא"כ היה צריך להקדים הסרת השק ללבישת הבגדים.

אלא דבאמת י"ל דהסרת השק הוא ענין בפ"ע, מלבד לבישת הבגדים, והיו כאן ב' עניינים, אחד להלבישו בגדים, ועוד ענין בפני עצמו שיסיר שקו, ואינם תלויים זה בזה, דאפשר שילבש בגדים ותחתם השק על בשרו. ובאמת מצינו כן ביהורם בן אחאב בעת שצרו ארם על שומרון (מלכים ב' ו' ל') 'ויהי כשמוע המלך את דברי האשה וגו' וירא העם והנה השק על בשרו מבית', הרי דהיה לבוש בשק, יחד עם הבגדים, הרי דהסרת השק, אינו תלוי בלבישת הבגדים, וממילא הוא ענין בפ"ע, וזהו שאמר, ותשלח בגדים להלביש את מרדכי, ועוד שיסיר שקו מעליו.

גם אני ונערותי אצום כן (אסתר פרק ד)

יש להבין מה הענין בכך שנערותיה יצומו, והלא הן לא היו יהודיות.

(וביונה (פרק ג) מצינו שגזרו צום על "הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבְּקָר וְהַצֹּאן אֶל יִטְעָמוּ מֵאוֹמֶה אֶל יִרְעוּ וּמִים אֶל יִשְׁתּוּ", והיינו שישנו תוקף רב יותר לתענית הכוללת גם את בעלי החיים. אם כן אפשר שנערותיה של אסתר לא גריעי מהבהמות שבניווה. ואולם אם נאמר כן, ייקשה מדוע דווקא נערותיה של אסתר צמו ולא כל עבדי ושפחות ישראל או בהמותיהם. ובהכרח שישנו ביאור אחר בזה, וצ"ע.)

ונראה שכיון שנערותיה של אסתר סייעו לה כמשרתות, אם הן יצומו, הן לא יוכלו לסייע לאסתר מחמת חולשת גופן, ונמצא שצום הנערות יוסיף בתענית של אסתר, כשמלבד התענית גם לא תוכל לקבל עזרה.

והראוני שבפירוש המיוחד לרמב"ם על מגלת אסתר, כתב וז"ל: "ואף אני ונערותי היהודיות נצום כן שבלי ספק היו שם בנות ישראל שבבית, והיתה ושתי הארורה בת הארור, מעבידה אותן בשבת, ועליהן אמרה גם אני ונערותי אצום כן". וכן מובא שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א נשאל בזה והשיב שהיו חייבות כדין שפחה. (ממו"ר הגרש"ב גנוט)

ותלבש אסתר מלכות (ה' א')-בגמ' דף ט"ו ע"א איתא, בגדי מלכות מבעי ליה, א"ר אלעזר א"ר חנינא מלמד שלבשתה רוח הקודש. וצ"ב מה היה צורך לרוח הקודש בשעה שנכנסה לאחשורוש.

ונראה דבשביל לפעול גאולת ישראל צריך שתהאנבואה, וכמבואר מדברי רבנו הגר"ח שהובאו בחידושי מרן רי"ז הלוי פר' שמות, על הפסוק דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דכל הניסים והנפלאות שיהיו נעשים לעתיד

לבאיהיו ע"י נביא, ומבואר דגאולת ישראל נעשת דוקא ע"י
נבואה.

ויש לומר דגם ישועה זו מהמן היה צריך להיות בנבואה
דוקא, ולפי"ז יש לבאר דלכן כשנכנסה לאחשורוש לפעול את
ישועת ישראל, הייתה צריכה ללבוש רוח הקודש.

פורים בצילו של מרן החזון איש זצ"ל

● סיפר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שבפורים בבוקר לאחר
התפילה, (והוסיף הגר"ח שליט"א בכת"י זה היה בשושן
פורים ומרן החמיר בבני ברק לעשות ב' ימים כידוע) הביאה
לו אמו אחות רבינו את ארוחת הבוקר רבינו נטל את ארוחת
הבוקר ונתנה להגר"ח לקיים בזה מצות משלוח מנות,
כשרצה המקבל להחזירה לאחר שזכה בה סירב רבינו
לקבל.

באותו מעמד שאל הגר"ח לרבינו הרי הבנין ציון הובא
במשנה ברורה סי' תרצ"ה סקי"ח סבור לומר שצריך שליח
למשלוח מנות וענה לו רבינו שלא צריך שליח. והוסיף
הגר"ח שליט"א שמהעדויות שיובאו להלן ששלח רבינו
שליח למשלוח מנות

שו"ת ומו"מ ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בענייני פורים

(נכתב ע"י תלמידו מו"ר רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א)

(א) שאלה: האם ישנה מניעה הלכתית להשתכר בכל ימות השנה?

תשובה: יעויין בביה"ל בסי' תרצ"ה שמצינו בכמה מקומות בתורה ובנביאים ששיכרות הוא עוון גדול, עי"ש. והגר"ל מינצברג בספר תורתו בקרבם (ח"א עמוד רמ"ב) נקט בפשיטות שלכו"ע אסור להגיע לידי שכרות לוט בכל ימות השנה ולהיהפך עי"כ לשוטה, מכיון שע"כ מפקיע עצמו מכל מצוות ה'. ויעויין רמב"ם מלכים פ"ג ה"ה ובס' אבן האזל שם גבי שכרות במלך. ומו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א ציין לי בהאי עניינא לברכות כ"ט ב', שם נאמר "לא תרוי ולא תחטי" (היינו להשתכר), ולכן ברמב"ם (דעות ה' ג') גינה את השיכרות, יעוי"ש.

אמנם שאלתי למרן הגר"ח שליט"א דהנה בברכות מ"ד ע"א איתא שהאמוראים אכלו פירות גינוסר רבים כיד המלך ורשב"ל אכיל עד דמריד, ופרש"י שדעתו נטרפה עליו. וא"כ חזינן שהאמוראים אכלו פירות ששיכרו את דעתם עד שנטרפה, הרי שמותר להכניס עצמו למצב של טירוף הדעת. והשיבני הגר"ח שליט"א שודאי שאין זה ראוי להשתכר סתם כך בימות החול, ואמנם דברי הגמ' בברכות גבי פירות גינוסר אינה כפשוטה. ואדרבה, שאסביר לו מהו הפירוש בזה שנאמר שם שרבי יוחנן אכל אלף פירות גינוסר. אלא שמסבירים בזה שבאכילה זו היו הרבה סודות התורה, ולפי"ז לא קשה קושייתי.

(ב) שאלה: האם מותר לערוך טיפול שינים בתענית אסתר, כשיש לחוש שעלול על ידי כך לשתות מהמים שנותנים בשעת הטיפול, או שנאמר שכיון שצריך טיפול זה לרפואתו, מותר.

תשובה: טוב למנוע אם אפשר.

ג) שאלה: במקום שאפשר לארגן מנין של עשרה יהודים רק פעם אחת בפורים, האם כדאי לארגן מנין בליל פורים או ביום הפורים.

תשובה: שתי המצוות שוות. [א"ה: הנה עיקר תקנת המגילה היא ביום ולא בלילה, כבמגילה ד' א' ובראשונים שם. ולכאורה היה עדיף שיקראוה במנין ביום ולא בלילה. אמנם הגרש"ז אורבך זצ"ל הורה שיתפללו במנין בלילה, משום שמצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה].

ד) תושבי קיבוץ שאינם שומרים תומ"צ מתקרבים ליהדות ע"י פעילי ארגון קירוב-רחוקים, ובני הקיבוץ מוכנים לבוא בהמוניהם ולשמוע את קריאת המגילה כהלכתה, רק בתנאי שיקראו את המגילה לפני פורים, משום שבפורים הם 'עסוקים' במסיבת הפורים המקומית. ושאלוני העוסקים בקירובם אל אבינו שבשמים, האם ניתן לקרוא להם את המגילה לפני פורים, והאם יש בזה סרך ממצות קריאת המגילה. ומרן הגר"ח שליט"א קרא את הדברים וכתב לי שלמעשה קשה שיחלק לקהל שהתפלל אצלו עדיין אין מוכח שזה היה מדין שליח ובאמת א"צ שליחו.

● מעשה באב שנכנס בפורים עם ביתו הקטנה למרן החזו"א הילדה התחפשה לילד ולבשה מכנסיים ליום הפורים. אמר החזו"א לאביה שאסור לעשות כן שאין זה צנוע וביאר את דבריו הרי כל מה שהותר להתחפש בפורים ואף שגבר ילבש שמלת אשה ואשה כלי גבר כדאיתא ברמ"א או"ח סימן תרמ"ו סעיף ח' היינו שיסודו של האיסור הוא משום שלא להתדמות לאיש או לאשה אבל לא משום חסרון צניעות וכשעושה כן בפורים לשם שמחת פורים וכלשונו פורים דיק"ו אין בזה איסור אולם מה שנוגע לחסרון צניעות אין לזה שייכות להיתר זה שהרי סוף סוף איבא בזה חסרון צניעות ומה שייך להתיר זה משום שמחת פורים אח"כ נתן החזו"א לאבי הבת מגבת לכסות בה את בתו עד שתגיע לביתה. (ס' חוט שני הל' שבת סוף חלק ב' עמ' שי"ד).

ענייני פורים ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

אמר רבינו הגר"ח שליט"א תוך כדי שיח, "כתוב בתיקוני זהר(תיקון עשרים ואחד) שפורים הוא ע"ש יום הכיפורים, ומובא בשם הגר"א לבאר את דברי האר"י ז"ל שיום כיפורים הוא כ-פורים, שחציו לכם של יום כיפור הוא פורים, זה כנגד זה, וזה חלק מזה, ומוסרים בשם המקובלים, כי מאחר ויום כפורים הוא כפורים, א"כ מי נתלה במי, הקטן נתלה בגדול, ולפי זה פורים גדול מיום כיפור".

ושאלו לרבינו, איך אפשר לומר יום כפורים כ-פורים, הרי יום כיפור דאורייתא, ופורים דרבנן, יום כיפור הוא יום תענית, ומתחייב בחמישה עיניי, ופורים הוא יום משתה, ושמחה, ובמה הם דומים.

והשיב רבינו, "שרבנן תיקנו את פורים כעין דאורייתא של יום כיפור, וכשם שיום כיפור, עצמו של יום מכפר העוונות, וזהו גדלות היום, שנאמר בתיקוני זהר כי פורים נקרא ע"ש יום כיפור", והדברים נראים ומופלאים.

רבינו שליט"א נוהג בכל שנה בפורים, לכתוב לפחות חידוש אחד על המגילה, ובדרך כלל, אחרי קריאת המגילה בלילה וביום, אומר לבני ביתו מה שנתחדש לו היום במגילה, ובמוצאי פורים הוא כותב את מה שנתחדש לו. (דברי שי"ח).

לנהוג שלא כדין.

